

Stanovisko Evropského hospodářského a sociálního výboru ke zprávě Komise Evropskému parlamentu, Radě, Evropskému hospodářskému a sociálnímu výboru a Výboru regionů o provádění makroregionálních strategií EU

(COM(2022) 705 final)

(2023/C 293/14)

Zpravodaj: **Stefano PALMIERI**

Spoluzpravodaj: **Dimitris DIMITRIADIS**

žádosti o vypracování stanoviska	Evropská komise, 2. 5. 2023
Právní základ	Článek 34 Smlouvy o fungování Evropské unie
Odpovědná sekce	Hospodářská a měnová unie, hospodářská a sociální soudržnost
Přijato v sekci	30. 5. 2023
Přijato na plenárním zasedání	14. 6. 2023
Plenární zasedání č.	579
Výsledek hlasování	
(pro/proti/zdrželi se hlasování)	169/1/2

1. Závěry a doporučení

1.1 Evropský hospodářský a sociální výbor (EHSV) uznává, že makroregionální strategie mají důležitou úlohu v sociální, územní a hospodářské soudržnosti regionů a přispívají k evropské integraci sousedních zemí.

1.2 EHSV poukazuje na to, že makroregionální strategie řeší záležitosti, které vyžadují spolupráci několika zemí (a různých aktérů v rámci těchto zemí) na základě přístupu založeného na meziodvětvové a víceúrovňové správě. Jednotliví aktéři by se proto měli pokusit o to, aby umožnili koexistenci národního zájmu a zásady spolupráce a zároveň zmírňovali byrokratické a složité postupy, které snižují atraktivitu makroregionálních strategií.

1.3 EHSV se domnívá, že je žádoucí vynaložit větší úsilí o posílení makroregionálních strategií, aby mohly být předními nositeli změn, vzbuzovat důvěru a prosazovat evropské hodnoty, zejména co se týče sociální, územní a hospodářské soudržnosti regionů a integrace sousedních zemí i Agendy 2030.

1.4 EHSV konstatuje, že makroregionální strategie jsou užitečnými nástroji pro řešení zdravotní krize a dopadů ruské invaze na Ukrajinu. Konkrétně strategie EU pro dunajský region a strategie EU pro region Baltského moře hrají důležitou roli při posilování vazeb mezi Ukrajinou a EU za účelem integrace ukrajinských uprchlíků a vytváření bezpečných koridorů pro nákladní dopravu.

1.5 S ohledem na ekologickou, digitální a sociální transformaci EHSV konstatuje, že proces provádění se mezi jednotlivými makroregionálními strategiemi liší z důvodu různých úrovní a kapacit pro provádění odvětvových politik a z důvodu úrovně připravenosti třetích zemí. EHSV se domnívá, že je důležité řešit rozdíly prostřednictvím konkrétních opatření, zejména pokud jde o nejvíce znevýhodněné regiony, aby se zabránilo tomu, že se hospodářská konkurenceschopnost a sociální soudržnost přemění na problém, který povede k větším rozdílům mezi „rozvinutějšími“ regiony a regiony, které jsou rozvinuté méně.

1.6 EHSV považuje za stěžejní posílit vazbu mezi ekologickou, digitální a sociální transformací, aby bylo možné nesusoudřit se tolik na produkované množství, ale spíše na lepší způsoby produkce, a vyhnout se tak zbytečné nadprodukci, a to v plném souladu se zásadou strategické autonomie. V tomto smyslu je důležité využít možnosti inteligentní specializace a vytváření klastrů a poskytovat řádné, důkladné a relevantní vzdělávání a odbornou přípravu.

1.7 EHSV bere v úvahu skutečnost, že organizace občanské společnosti a sociální partneři hrají zásadní roli v přispívání k lepšímu rozhodování, zejména tím, že přibližují místní a regionální komunity makroregionálním strategiím, a vybízí členské státy, ale také Evropskou komisi, aby ještě více zapojily organizace občanské společnosti, sociální partnery a místní a regionální správu, a posílily tak pocit odpovědnosti za programy.

1.8 Pro účinnost a účelnost uvedených čtyř makroregionálních strategií je též důležité posílit budování kapacit místních státních a nestátních aktérů. EHSV považuje za důležité, aby pro tyto aktéry byly připraveny informace a procesy odborné přípravy. V této souvislosti EHSV navrhuje vytvořit systém pro krátkodobou a střednědobou výměnu občanských zaměstnanců mezi regiony, které se účastní makroregionálních strategií, obdobně k programu Erasmus. EHSV vítá iniciativu zaměřenou na zavedení institucionalizovaného dialogu s občany napříč makroregiony a domnívá se, že v tomto ohledu by mohl být nápomocen. Je rovněž důležité, aby EHSV hrál jakožto instituce organizované občanské společnosti a sociálních partnerů aktivnější úlohu a byl součástí správní rady všech makroregionálních strategií. Tímto způsobem lze zvýšit účinnost a viditelnost synergií a spolupráce. V této souvislosti EHSV navrhuje, aby byla v členských státech zapojených do příslušných makroregionálních strategií uspořádána fóra se zástupci občanské společnosti a sociálních partnerů.

1.9 EHSV dále považuje za zásadní požadavek, aby všechny makroregionální strategie hledaly možnosti, jak zvrátit nedostatečné zapojení klíčových hybatelů místního rozvoje (malé a střední podniky, existující průmyslové klastry, místní banky, sociální podniky, odborové svazy, akademická obec, nevládní organizace a další organizace občanské společnosti) a nadnárodních společností a mezinárodních finančních institucí a bank. V kontextu makroregionálních strategií by měl být plně nastolena zásada partnerství, s maximální účastí příslušných zúčastněných stran.

1.10 EHSV poukazuje na to, že je důležité sladit makroregionální strategie s cíli Agendy 2030 a zajistit doplňkovost s cíli politiky soudržnosti na období 2021–2027, aby bylo možné zvýšit účinnost makroregionálních iniciativ.

1.11 Navzdory úsilí o zvýšení viditelnosti makroregionálních strategií, které vyvíjí Evropská komise, se EHSV domnívá, že lepší komunikace nezávisí pouze na jednom klíčovém aktérovi, ale na větším zapojení členských států a třetích zemí podílejících se na makroregionálních strategiích. EHSV může v tomto směru pomoci a víceúrovňové zapojení občanské společnosti může mít v této otázce zásadní význam.

1.12 EHSV navrhuje, aby byl uvážěn jiný přístup ke správě makroregionálních strategií. Vzhledem k tomu, že politickou úroveň zastupují ministři zahraničních věcí, operační úroveň by měla být posílena intenzivnější spoluprací s ministerstvy pro záležitosti EU a ministerstvy pro fondy EU. Pro provádění makroregionálních strategií je rovněž zásadní účast regionálních orgánů, přičemž je nutné posílit jejich administrativní kapacitu a územní plánování.

1.13 EHSV doufá, že po schválení zprávy Výborem pro regionální rozvoj Evropského parlamentu budou vytvořeny podmínky pro provádění makroregionálních strategií i v regionech západního Středomoří.

1.14 V rámci procesu hodnocení budoucí politiky soudržnosti bude nutné pečlivě posoudit možnosti dalšího zlepšení makroregionálních strategií tak, aby byl plně využit jejich potenciál.

2. Úvod

2.1 Od roku 2009 Evropská unie (EU) vymezuje makroregionální strategie jako rámce pro integrovanou a posílenou spolupráci, které umožňují zemím nacházejícím se v téže oblasti společně řešit společné výzvy nebo co nejlépe využívat jejich společný potenciál.

2.2 Členské státy a třetí země, které sdílejí stejnou zeměpisnou oblast, iniciují makroregionální strategii a stanoví její cíle; oblast, na niž se strategie vztahuje, je určena na základě fyzických vlastností (povodí, přímořské oblasti, pohoří atd.) a vychází z již existujících historických socioekonomických a kulturních vazeb jako nutná reakce na výzvy vyplývající z rychle se vyvíjejícího rozšiřování Evropské unie.

2.3 Makroregionální strategie nabízejí rámce pro integrovanou a posílenou spolupráci pro společné řešení výzev a příležitostí v konkrétních oblastech EU, kde je nelze s pomocí společných nástrojů řešit individuálně. Za daných okolností mohou navíc být efektivním nástrojem šíření myšlenek a hodnot EU v širším prostoru.

2.4 V tomto stanovisku EHSV předloží své posouzení čtvrté zprávy o provádění makroregionálních strategií Evropské unie, přičemž zohlední skutečnost, že během sledovaného období, a to od poloviny roku 2020 do poloviny roku 2022, devatenáct členských států EU a deset třetích zemí, které se podílejí na makroregionálních strategiích EU, prokázalo mimořádnou odolnost vůči závažným a nepetržitým vnějším otřesům a muselo přeměnit svá obvyklá opatření v oblasti spolupráce na solidární činnosti, aby bylo možné společně řešit dopady pandemie COVID-19 a neodůvodněné vojenské agrese Ruska vůči Ukrajině.

3. Obecné posouzení provádění makroregionálních strategií

3.1 Strategie EU pro region Baltského moře (EUSBSR)

3.1.1 Strategie EU pro region Baltského moře, která byla zahájena v roce 2009, se vztahuje na osm členských států EU a čtyři sousední třetí země. Strategie má tři hlavní cíle – ochranu moře, propojení regionu a zvýšení prosperity – a je tematicky rozdělena do čtrnácti vzájemně propojených oblastí politiky, včetně rizik, bioekonomiky, zdraví a vzdělávání.

3.1.2 Co se týče financování, klíčovou úlohu při financování provádění makroregionální strategie má od samého počátku Program Interreg pro region Baltského moře. V období 2014–2020 přispěl program Interreg na provádění projektů v tomto regionu částkou přibližně 278 milionů EUR. Na období 2021–2027 bude mít Program Interreg pro region Baltského moře k dispozici rozpočet ve výši 259 milionů EUR.

3.1.3 V roce 2021 byl akční plán pro strategii EU pro region Baltského moře revidován. Počet opatření byl snížen, byl zaveden systém pro usnadnění užší spolupráce mezi zúčastněnými stranami (včetně hospodářských a sociálních partnerů) a byl vytvořen nový nástroj – místo pro strategii EU pro region Baltského moře – s cílem poskytovat administrativní a technickou podporu pro řízení a rozvoj strategie a informování o strategii.

3.1.4 Strategie EU pro region Baltského moře podporuje regiony zapojené do plnění stanovených cílů udržitelného a inteligentního růstu. Navzdory skutečnosti, že pozastavení spolupráce s Ruskem a Běloruskem po ruské invazi na Ukrajinu vytvořilo překážku pro řešení hlavních problémů v regionu, má strategie potenciál řešit nově se objevující výzvy.

3.2 Strategie Evropské unie pro dunajský region (EUSDR)

3.2.1 Strategie EU pro dunajský region, která byla zahájena v prosinci 2010 a aktualizována v roce 2020, se vztahuje na čtrnáct zemí (devět členských států EU a pět třetích zemí) a je rozvržena do čtyř hlavních pilířů: 1) propojení regionu, 2) ochrana životního prostředí, 3) budování prosperity a 4) posílení regionu. Tyto čtyři cíle jsou dále rozděleny do dvanácti prioritních oblastí.

3.2.2 Pokud jde o financování, v období 2014–2020 byla primární podpora poskytnuta prostřednictvím nadnárodního programu Interreg pro dunajský region s rozpočtem v celkové výši 231 milionů EUR. Na období 2021–2027 má však program k dispozici celkem 213,1 milionu EUR.

3.2.3 V roce 2020 byl akční plán upraven tak, aby jeho činnosti získaly strategický základ a jeho cíle mohly být reorganizovány. Aktualizace se zaměřila na tři cíle: zefektivnit opatření snížením jejich počtu ze 137 na 85; učinit z akčního plánu dokument, který nabízí strategické pokyny pro provádění strategie EU pro dunajský region; zajistit větší soulad akčního plánu s ostatními programy a nástroji financování, zejména s programy politiky soudržnosti, ale rovněž s dalšími programy a nástroji financování EU a také s vnitrostátními, regionálními a místními možnostmi financování ze zemí v dunajském regionu. Revize akčního plánu uvedla opatření stanovená v EUSDR do souladu s novými prioritami EU, včetně Zelené dohody pro Evropu. Výrazný pokrok znamenaly aktivity zaměřené na zapojení mládeže a posílení spolupráce s fondy EU.

3.2.4 I přes tuto aktualizaci však makroregionální strategie pro dunajský region čelí řadě problémů, které zpomalují její provádění. K těmto problémům patří zjevné socioekonomické rozdíly v rámci dunajského regionu, nedostatek finančních zdrojů a slabé politické odhodlání zúčastněných zemí. Zúčastněné země se navíc musí vypořádat s širšími globálními výzvami, jako je oživení po pandemii, změna klimatu a digitální transformace, přičemž všechny tyto výzvy by mohly odvracet jejich pozornost od úsilí o lepší provádění strategie EU pro dunajský region.

3.3 Strategie EU pro jadransko-jónský region (EUSAIR)

3.3.1 Strategie EU pro jadransko-jónský region, která byla zahájena v roce 2014, sdružuje deset zemí (čtyři členské státy EU a šest třetích zemí). Strategie je založena na čtyřech hlavních pilířích: modrý růst, propojení regionu, kvalita životního prostředí a udržitelný cestovní ruch. Provozní podporu pro koordinaci a provádění zajišťuje místo služeb strategie EU pro jadransko-jónský region.

3.3.2 Pokud jde o financování na období 2014–2020, program Interreg ADRION uvolnil 118 milionů EUR na financování projektů v rámci čtyř pilířů strategie EU pro jadransko-jónský region, včetně podpory určené na správu této strategie v rámci prioritní osy 4. Na období 2021–2027 bude v rámci programu Interreg pro jadransko-jónský region k dispozici 136,7 milionu EUR.

3.3.3 EHSV bere s uspokojením na vědomí úsilí, které je v rámci strategie EU pro jadransko-jónský region vyvíjeno, aby pro ni mohla být zřízena rada mládeže. Vyzývá ostatní makroregionální strategie k posílení fungování rad mládeže. Vyzývá všechny makroregionální strategie, aby posílily postavení rad mládeže a institucionalizovaly dialog vedený s těmito radami, a to nejspíše v rámci každoročních fór.

3.3.4 V listopadu 2021 EU přepracovala identitu značky EUSAIR prostřednictvím „Zprávy o úpravě strategie Evropské unie pro jadransko-jónský region (EUSAIR)“ s cílem učinit ji srozumitelnější pro její cílovou skupinu. Doporučuje dále sladit strategii EU pro jadransko-jónský region s politickými prioritami EU, jako je Zelená dohoda pro Evropu a digitální transformace. Mezi ústřední priority strategie by měly patřit občanská společnost a mladí lidé.

3.3.5 Pokud jde o pokrok, který strategie EU pro jadransko-jónský region učinila, i přes výsledky dosažené v oblasti stability regionu a konvergence mezi zeměmi, zde stále existují nevyužitá příležitosti k dosažení součinnosti s dalšími mnohostrannými iniciativami v tomto makroregionu a rozdíly mezi zeměmi EU a třetími zeměmi. Strategie má příliš mnoho rozměrů, vztahuje se na velmi složitou a různorodou zeměpisnou oblast a má příliš mnoho cílů.

3.4 Strategie EU pro alpský region (EUSALP)

3.4.1 Makroregionální strategie pro alpský region, která byla zahájena v roce 2015, je nejnovější strategií, kterou EU schválila. Vztahuje se na sedm zemí, přičemž se jedná o pět členských států EU a dvě třetí země. Strategie zahrnuje tři tematické oblasti: hospodářský růst a inovace; mobilitu a konektivitu; životní prostředí a energetiku. Tyto tři tematické oblasti jsou doplněny průřezovou politikou v oblasti správy, jejímž cílem je nabídnout regionu model řádné makroregionální správy.

3.4.2 Pokud jde o financování z období 2014–2020, program Interreg pro alpské oblasti uvolnil pro tento region 139 milionů EUR, zatímco na období 2021–2027 je k dispozici celkem 107 milionů EUR pro čtyři prioritní oblasti zaměřené na dosažení zeleného a uhlíkově neutrálního alpského regionu odolného vůči změně klimatu.

3.4.3 Navzdory zřetelným rozdílům mezi městskými a venkovskými horskými oblastmi existuje v tomto makroregionu silná vzájemná socioekonomická závislost. Některé země účastníci se strategie EU pro alpský region (Německo, Itálie, Rakousko a Slovinsko) jsou zapojeny do dalších makroregionálních strategií, což vedlo k problémům. Aby bylo možné přeměnit oblasti, které se překrývají, na oblasti, jež se doplňují, je jednoznačně nutné zajistit intenzivnější zapojení do procesů správy.

3.4.4 Ve srovnání s ostatními makroregionálními strategiemi je strategie EU pro alpský region dobře strukturovaná. Důvodem je skutečnost, že alpský region má strukturované, institucionální uspořádání a dlouhodobou tradici spolupráce prostřednictvím Alpské úmluvy a dalších iniciativ, jako jsou Arge Alp, Euromontana, Alliance in the Alps (místní orgány), ALPARC (sít' chráněných oblastí) a Mezinárodní vědecký výbor pro výzkum v Alpách, a dalších organizací působících v tomto regionu. Dvě třetí země, Švýcarsko a Lichtenštejnsko, mají vysokou institucionální a správní kapacitu, která jim umožňuje spolupracovat s členskými státy EU na stejné úrovni.

4. Makroregionální situace a válka na Ukrajině

4.1 Makroregionální strategie jsou přímo i nepřímo ovlivněny válkou na Ukrajině. Činnosti v oblasti spolupráce v rámci makroregionálních strategií EU se musely zaměřit na solidární iniciativy s cílem společně řešit dopady neodůvodněné vojenské agrese Ruska vůči Ukrajině.

4.2 Ze čtyř makroregionálních strategií mají právě strategie EU pro dunajský region a strategie EU pro region Baltského moře jednoznačně „přímý“ vliv na faktickou spolupráci;

— strategie EU pro dunajský region a strategie EU pro region Baltského moře (včetně příslušných organizací občanské společnosti a sociálních partnerů) hrají důležitou úlohu při podpoře Ukrajiny od vypuknutí války a pomáhá posilovat vazby mezi Ukrajinou a EU. Činnosti se zaměřují na integraci ukrajinských uprchlíků a na vytvoření bezpečných koridorů pro nákladní dopravu. Ukrajinské předsednictví v rámci strategie EU pro dunajský region v roce 2022 tento závazek jasně demonstrovalo. Navzdory válce Ukrajina výrazně zvýšila své zapojení do všech prioritních oblastí strategie pro dunajský region;

— strategie EU pro region Baltského moře pozastavila veškerou spolupráci s Ruskem a Běloruskem. Proto se strategie nyní ubírá směrem k dalšímu posílení své úlohy strategického prostředníka pro spolupráci mezi členskými státy EU, Norskem a Islandem.

4.2.1 Ačkoli by dlouhodobá orientace makroregionálních strategií neměla být jednoduše upravována, zvláště strukturální změny na globální geopolitické scéně – válka na Ukrajině je v tomto rámci hlavní událostí – přesto ovlivňují obsah všech čtyř makroregionálních strategií, neboť obnovují význam meziregionální/přeshraniční soudržnosti a spolupráce v samotné Evropě a také v euroasijském prostoru.

5. Úloha a dopad makroregionálních strategií při provádění procesů ekologické, digitální a sociální transformace

5.1 Navzdory skutečnosti, že uvedené čtyři makroregionální strategie podporují dosažení cílů stanovených pro ekologickou, digitální a sociální transformaci EU, je zřejmé, že proces provádění se mezi jednotlivými makroregionálními strategiemi liší kvůli různým úrovním a kapacitám pro provádění odvětvových politik (politika životního prostředí, digitální/inovační a sociální politika) a úrovni připravenosti třetích zemí na řešení výzev spojených s „transformacemi“.

5.2 Je třeba zdůraznit, že pokud nebudou tyto rozdíly řešeny s pomocí zvláštních podpůrných a finančních opatření, zejména pokud jde o makroregionální strategie, které čelí největším potížím, pak hrozí, že se něco, co má potenciál stimulovat hospodářskou konkurenceschopnost a sociální soudržnost, změní v problém, který povede k ještě většímu rozdílu mezi „rozvinutějšími“ regiony a regiony, které jsou rozvinuté méně. To představuje problém i v případě okrajových nebo odlehlých regionů, které jsou vždy znevýhodněny ve srovnání s ústředními, městskými nebo metropolitními regiony. V tomto ohledu mohou být velmi přínosné podpora a pobídky pro regionální přeshraniční spolupráci.

5.3 Při bližším pohledu na čtvrtou zprávu a analýzu projektů financovaných z programů Interreg, které byly prováděny v období 2014–2020, vyplývá, že mezi ekologickou a digitální transformací existuje úzká vazba. Byly zahájeny a realizovány různé projekty, není však jasné, zda tyto iniciativy skutečně přinesly změny. EHSV se domnívá, že dosažené výsledky by měly být náležitě využity s pomocí příležitostí, které jsou k dispozici v rámci programů Interreg na období 2021–2027.

5.4 Slabým místem všech makroregionálních strategií je podle EHSV skutečnost, že procesy ekologické a digitální transformace jsou méně propojeny s procesy sociální transformace, což v mnoha případech omezuje sociální rozměr, neboť se zapojují a účastní skupiny, které zastupují potřeby a zájmy občanské společnosti a sociálních partnerů pouze částečně. EHSV ve svém průzkumném stanovisku *Směrem k vyšší hospodářské konvergenci a konkurenceschopnosti v rámci makroregionů, jako je evropská strategie pro Podunají – úloha nadnárodních klastrů*⁽¹⁾ poukázal na to, že výkonnost z hlediska snižování sociálních a územních rozdílů a zvyšování environmentální udržitelnosti zůstává nízká, a to pravděpodobně z důvodu složitosti správních a mezivládních struktur, míry byrokracie, nejednotného provádění strategií jednotlivými regiony a nedostatečného zapojení sociálních partnerů, socioekonomických subjektů a organizací občanské společnosti.

5.5 Cílem strategií ekologické a digitální transformace je potřeba nesoustředit se tolik na produkované množství, ale spíše na lepší způsoby produkce. Ačkoli je tento přístup správný a v souladu s pokyny EHSV, přináší problémy. Pokud by tyto problémy nebyly řešeny, mohly by přeměnit přidanou hodnotu na něco, co má spíše nepříznivý vliv. Míra zaměstnanosti a daňové příjmy úzce souvisejí s růstem HDP; jestliže dojde k poklesu HDP, je obtížnější financovat zdravotnictví, vzdělávání a sociální spravedlnost.

5.6 Reakcí EU na tento paradox je Zelená dohoda pro Evropu, soubor opatření na podporu udržitelného hospodářského růstu, který zohledňuje životní prostředí, přírodní zdroje a sociální soudržnost. I když má Zelená dohoda pro Evropu strategickou povahu, existuje mnoho faktorů, které by mohly ohrozit její úspěšnost při podpoře transformace. Pokles množství dostupných lidských zdrojů a zvýšení výdajů na zdravotnictví a důchody mohou snížit zdroje potřebné na podporu investic do „ekologické a digitální transformace“ v rámci makroregionálních strategií.

5.7 Existuje riziko, že souběžná transformace (ekologická a digitální), zejména na úrovni makroregionálních strategií, bude nezbytným, avšak nedostatečným nástrojem, který si k dosažení uceleného a udržitelného hospodářského rozvoje společnosti spolu s hospodářským růstem vyžádá dodatečná opatření.

5.7.1 Inteligentní specializace a klastry jsou pro souběžnou transformaci důležité z těchto důvodů: i) podpora vytváření sítí a klastrů mezi podniky je jedním z nejúspěšnějších způsobů podpory inovací a rozvoje malých a středních podniků; ii) zprostředkování v podobě konzultačních a administrativních služeb (pomocí agentur pro regionální rozvoj, obchodních komor, manažerů klastrů atd.) zvyšuje účinnost vytváření sítí a klastrů (ve srovnání s obsahem průzkumného stanoviska EHSV⁽²⁾).

⁽¹⁾ Úř. věst. C 282, 20.8. 2019, s. 14.

⁽²⁾ Stanovisko Evropského hospodářského a sociálního výboru k tématu *Směrem k vyšší hospodářské konvergenci a konkurenceschopnosti v rámci makroregionů, jako je evropská strategie pro Podunají – úloha nadnárodních klastrů* (průzkumné stanovisko) (Úř. věst. C 282, 20.8.2019, s. 14).

5.8 EHSV dále podporuje skutečnost, že bychom pomohli přeměnit digitální a ekologickou transformaci z výzev na skutečné příležitosti, musíme posílit sociální transformaci a vytvořit platformy pro společný rozvoj, v nichž bude hrát vedoucí úlohu občanská společnost a sociální partneři, aby potřeby a problémy sociálních a hospodářských partnerů byly ústředním bodem pro rozhodování o rozvoji a soudržnosti.

5.9 Makroregionální strategie by měly být využívány jako testovací platformy pro utváření inovativních nástrojů, jako jsou iniciativy „udržitelného zdanění a pobídek“, nebo pro vytvoření daňového systému, který pomáhá uspokojovat potřeby společnosti, a to i v případě slabého nebo negativního hospodářského růstu. Tato opatření představují vyspělé formy odolnosti a jsou schopna předvídat krize, které nyní pravidelně postihují regiony, na něž se makroregionální strategie vztahují.

5.10 Makroregionální strategie by měly být využívány jako nástroje na podporu „kulturní změny“, k plánování strategií a provádění opatření, která mohou přispět k dosažení cílů politiky soudržnosti a Agendy 2030. EHSV v tomto ohledu zdůrazňuje nízkou úroveň spolupráce mezi různými makroregionálními strategiemi, a v důsledku toho potřebu posílit a podporovat nástroje pro budování kapacit použitelné napříč makroregiony.

5.11 Makroregionální strategie by měly být podporovány zvláště za účelem přizpůsobení se digitální transformaci, zejména pak poskytováním řádného a důkladného vzdělávání a odborné přípravy. Vzhledem k různorodosti zemí účastnících se makroregionálních strategií (členské státy EU, kandidátské země atd.) je třeba odstranit rozdíly, které mezi nimi v tomto ohledu panují. EHSV ve svém průzkumném stanovisku ^(?) podporuje názor, že v budoucnosti budou makroregionální strategie významně těžit z účinných sítí pro vzdělávací aktivity ve vztahu k digitalizaci výroby a z iniciativ směřujících k účinným meziregionálním výzkumným a inovačním ekosystémům při činnostech v oblasti základního a aplikovaného výzkumu a vývoje.

6. Územní rozměr makroregionálních strategií a zapojení občanské společnosti a sociálních partnerů

6.1 Ačkoli jsou makroregionální strategie v souladu s celkovým cílem politiky soudržnosti, EHSV se domnívá, že v zájmu podpory hospodářské, sociální a územní soudržnosti je třeba posílit a zlepšit iniciativy založené na přístupu zdola nahoru. To se týká zejména činností v oblasti programování a plánování, jako je vytvoření prováděcích nástrojů pro nepřímo spravované fondy EU.

6.2 EHSV se domnívá, že při provádění makroregionálních strategií by měl být kladen důraz na územní přístup, a to na rozdíl od určitých situací, kdy se makroregionální strategie jeví jako nástroj pro uplatňování evropských strategií na regionální a místní úrovni. Evropské strategie by měly být spíše prostředkem pro zahájení iniciativ, které jsou obdobou komunitně vedeného místního rozvoje, aby bylo možné určit opatření na základě území, kde mají být uplatněna.

6.3 Zapojení občanů, jejich vlastní odpovědnost a motivaci může posílit vyšší účast místní a regionální správy a malé regionální nebo přeshraniční regionální projekty, jejichž výsledky jsou přímé a viditelné. Dobrymi příklady jsou projekty spolupráce v případě mimořádných zdravotních událostí a nemocniční pohotovosti nebo podobně strukturovaný projekt spolupráce v oblasti ochrany před katastrofami, který se zabývá stejným druhem problémů, jež je třeba vyřešit, a zároveň zajišťuje i obdobné přínosy.

6.4 Kromě silné politické podpory vyžadují výzvy, kterým makroregiony čelí, včetně pandemie COVID-19 a války na Ukrajině, a výzvy, kterým budou muset čelit v nadcházejících letech, větší zapojení občanské společnosti a sociálních partnerů do procesu správy a provádění a také podnikatelský systém podpořený opatřeními na podporu konkurenceschopnosti malých a středních podniků.

6.5 I když byly iniciativy skutečně realizovány v rámci každé z makroregionálních strategií, je zřejmé, že vše, co je prováděno, musí být realizováno tak, aby každá z makroregionálních strategií měla skutečně průřezový rozměr (účast občanské společnosti), který doplňuje a posiluje „vertikální rozměr“ (účast regionů a místních orgánů) a víceúrovňovou správu v plném souladu se zásadami subsidiarity a proporcionality, aby se zabránilo tomu, že cíle jednotlivých států a regionů budou převažovat nad společnými zájmy.

6.6 EHSV se domnívá, že na regionální a místní úrovni by měl být podporován co nejširší proces odborné přípravy, diskuse a sdílení hospodářských, sociálních a environmentálních rozhodnutí týkajících se makroregionů. Toho by bylo možné dosáhnout pomocí určitých metod, které již byly testovány v jiných kontextech, a to na základě spolupráce mezi místními subjekty, sociálními a hospodářskými partnery a dalšími organizacemi občanské společnosti.

^(?) Stanovisko Evropského hospodářského a sociálního výboru k tématu Směrem k vyšší hospodářské konvergenci a konkurenceschopnosti v rámci makroregionů, jako je evropská strategie pro Podunají – úloha nadnárodních klastrů (průzkumné stanovisko) (Úř. věst. C 282, 20.8.2019, s. 14).

6.7 Každá makroregionální strategie by měla zajistit zavedení fóra občanské společnosti a sociálních partnerů, jehož činnost by měla být v souladu s činností dalších platform zúčastněných stran a měla by se rozvíjet v rámci operačního modelu, který umožní skutečné zapojení zástupců hospodářských a sociálních partnerů do provádění strategií na makroregionální, regionální a místní úrovni. Každoroční fóra tohoto typu mohou zajistit kontinuitu makroregionálních strategií, vytvořit příležitosti pro nové inovativní nápady a navázání kontaktů mezi podniky (B2B). Mohou také posílit viditelnost makroregionálních strategií a související komunikaci a posílit zejména u sousedních makroregionálních strategií vzájemnou spolupráci díky výměně osvědčených postupů. EHSV navrhuje pořádat rotačním způsobem na různých místech regionů zapojených do makroregionálních strategií specificky zaměřená fóra a nabízí aktivní podporu těchto akcí.

6.8 Je zásadně důležité prosazovat činnosti zaměřené na budování kapacit s cílem podpořit místní a regionální orgány a posílit proaktivní účast organizované občanské společnosti a sociálních partnerů na procesech rozvoje makroregionálních strategií. V této souvislosti by se na projekty realizované v rámci makroregionálních strategií měla uplatňovat zásada partnerství tak, aby se do nich mohly aktivně zapojovat místní zúčastněné strany. To by mělo rovněž podporovat zvyšování povědomí a znalostí občanů o hlavních tématech a činnostech týkajících se makroregionálních strategií.

6.9 EHSV především navrhuje vytvořit systém pro krátkodobou a střednědobou výměnu občanských zaměstnanců mezi regiony, které se účastní makroregionálních strategií, obdobně k programu Erasmus. Je připraven stát se zprostředkovatelem této iniciativy. Jsme pevně přesvědčeni, že to výrazně napomůže budování kapacit a zvyšování povědomí a také postupnému překonání byrokratických překážek, které vznikají vlivem odlišností mezi státy.

7. Další priority pro zlepšení účinnosti makroregionálních strategií

7.1 Prioritou je zajistit, aby makroregionální strategie byly v souladu s politikou soudržnosti a Agendou 2030, aby konkrétní zájmy neměly přednost před zájmy společnými. Jakkoli je soulad s prioritami politiky soudržnosti povinnou součástí procesu plánování a rozvoje makroregionálních strategií, u některých makroregionálních strategií je soulad s Agendou 2030 pouze omezený.

7.2 Pokud jde o soulad a doplňkovost makroregionálních strategií s Agendou 2030, strategie EU pro region Baltského moře se vydala pozitivním směrem, a to prostřednictvím iniciativy „Baltic 2030 – Bumps on the Road“. Kromě určení cílů udržitelného rozvoje, které jsou nejvíce v souladu s prioritami makroregionální strategie, zavedla tato iniciativa účinný systém na podporu plánování iniciativ a měření výkonnosti.

7.3 Sladění makroregionálních strategií s cíli Agendy 2030 a vytváření doplňkovosti s cíli politiky soudržnosti na období 2021–2027 je zcela jistě strategickou činností, která může zvýšit účinnost makroregionálních iniciativ. Přednostně by měly být zohledněny tyto cíle udržitelného rozvoje: **3. Zdraví a kvalitní život; 4. Kvalitní vzdělání; 5. Rovnost mužů a žen; 7. Dostupné a čisté energie; 8. Důstojná práce a ekonomický růst; 9. Průmysl, inovace a infrastruktura, 11. Udržitelná města a obce; 12. Odpovědná výroba a spotřeba; 13. Opatření v oblasti klimatu; 14. Život ve vodě; 15. Život na souši.**

7.3.1 S ohledem na velký počet oblastí, kterými je třeba se zabývat, jakož i na omezené zdroje, jež jsou k dispozici, je však vhodné náležitě určit důležitost úkolů na základě dvou hlavních charakteristických aspektů:

- řazení podle aktuálních okolností, naléhavosti a doby realizace;
- uspořádání podle nejvyšší přidané hodnoty, která se od makroregionálního přístupu očekává.

7.4 Úspěch makroregionálních strategií jednoznačně souvisí s jejich schopností zajistit, aby unijní, vnitrostátní, regionální a další veřejné a soukromé fondy mohly financovat priority makroregionálních strategií prostřednictvím podpory projektů. Je zřejmé, že tuto prioritu bude třeba posílit doplňkovými plány a synergii mezi různými možnostmi financování, přičemž je třeba pokud možno podporovat integraci nadnárodního a přeshraničního financování s vládním a regionálním financováním, a to i prostřednictvím víceodvětvového přístupu.

7.5 Směr, kterým se ubírají všechny makroregionální strategie i sítě pro dialog a spolupráci, by měl být prosazován u řídicích orgánů Evropského sociálního fondu (ESF), Evropského fondu pro regionální rozvoj (EFRR), Evropského zemědělského fondu pro rozvoj venkova (EZFRV) a Evropského námořního, rybářského a akvakulturního fondu (ENRAF) s cílem určovat problémy a příležitosti týkající se konkrétních témat, které lze řešit prostřednictvím různých zdrojů financování.

7.6 Zásadní je konečně též požadavek, aby do všech makroregionálních strategií byli zapojeni klíčoví hybatelé místního rozvoje (malé a střední podniky, existující průmyslové klastry, místní banky, sociální podniky, odborové svazy, akademická obec, nevládní organizace a další organizace občanské společnosti) a nadnárodní společnosti a mezinárodní finanční instituce a banky. V kontextu makroregionálních strategií by měl být plně nastolena zásada partnerství, s maximální účastí příslušných zúčastněných stran.

7.6.1 Malé a střední podniky narazí na omezenou schopnost získat relevantní informace a nedostatečnou technickou schopnost využít příležitosti, které se nabízejí. Možností, jak tyto překážky překonat, je rozvíjení klastrů mezi podniky navzájem a také mezi podniky a správou.

8. Příští kroky

8.1 V budoucnu čekají makroregionální strategie náročnější výzvy, které by se mohly rychle změnit v problémy, pokud nebudou řádně řešeny na územní úrovni. EHSV bere na vědomí skutečnost, že organizace občanské společnosti a sociální partneři hrají klíčovou úlohu při zlepšování rozhodovacího procesu, zejména tím, že přibližují místní a regionální komunity makroregionálním strategiím a povzbuzují členské státy, ale také Evropskou komisi, aby ještě více zapojovaly občanskou společnost a sociální partnery s cílem posílit pocit sounáležitosti s programy.

8.2 EHSV uznává, že makroregionální strategie se zabývají otázkami, které vyžadují spolupráci více zemí na základě přístupu založeného na meziodvětvové a víceúrovňové správě. Makroregionální strategie by měly posilovat identitu svých oblastí tím, že zvyšují odpovědnost a aktivní zapojení občanů. Ačkoli by „měkká“ povaha spolupráce v rámci makroregionálních strategií měla být považována za výhodu v tom, že otevírá řešení, kterých je často obtížné dosáhnout ve formálnějších souvislostech s protichůdnými národními zájmy, ve skutečnosti tomu tak není. Za provádění makroregionálních strategií odpovídají vnitrostátní a centralizované orgány, což vede k byrokratickým a složitým postupům a v konečném důsledku snižuje jejich atraktivitu.

8.3 EHSV vítá iniciativu zavést institucionální dialog občanů mezi makroregiony a domnívá se, že by to v tomto ohledu mohlo být užitečné. Pro EHSV jakožto základnu organizované občanské společnosti je rovněž důležité, aby hrál aktivnější úlohu a byl součástí správních rad všech makroregionálních strategií. Synergie a spolupráce tak mohou být účinnější.

8.4 EHSV navrhuje, aby byl při řízení makroregionálních strategií zvážen odlišný přístup. Vzhledem k tomu, že politickou úroveň zastupují ministři zahraničních věcí, operační úroveň by měla být posílena intenzivnější spoluprací s ministerstvy pro záležitosti EU a ministerstvy pro fondy EU. Pro provádění makroregionálních strategií má rovněž zásadní význam zapojení regionálních orgánů prostřednictvím posílení jejich správní kapacity.

8.5 EHSV se domnívá, že by mělo existovat větší propojení mezi energetickou/digitální transformací a sociálním rozměrem politiky EU. Vzhledem k tomu, že rok 2023 je Evropským rokem dovedností, je třeba více se zaměřit na to, jak lze prostřednictvím rozvoje dovedností a kompetencí pracovníků dosáhnout transformace energetiky.

8.6 Zúčastněné strany podílející se na makroregionálních strategiích by měly provádět důkladnější následné sledování, připravovat méně abstraktní a lépe zacílené projekty, programy a akce s měřitelnými východisky a výstupy, a sledovat tak dosažený pokrok.

8.7 EHSV konstatuje, že Evropská komise vyvinula značné úsilí ke zvýšení viditelnosti makroregionálních strategií. Lepší komunikace však nezávisí pouze na jednom klíčovém hráči, ale také na členských státech a makroregionálních strategiích. V tomto ohledu může EHSV pomoci zapojením občanské společnosti a sociálních partnerů, což by mohlo mít zásadní význam.

8.8 EHSV se domnívá, že makroregionální strategie mají důležitou úlohu v sociální, územní a hospodářské soudržnosti regionů, ale také přispívají k evropské integraci sousedních zemí. V této souvislosti je třeba klást větší důraz na takovou úpravu makroregionálních strategií, aby mohly být předními nositeli změn, vzbuzovat důvěru a prosazovat evropské hodnoty. Kromě toho je třeba posílit udržitelnost, kontinuitu a vzájemné vztahy mezi meziregionálními a přeshraničními iniciativami a projekty. V tomto smyslu by měly být komplexně využívány další typy institucionalizované meziregionální a přeshraniční spolupráce, jako jsou evropská seskupení pro územní spolupráci (ESÚS) a euroregiony, a to v souladu s působností makroregionálních strategií.

8.9 Pokud jde o životní prostředí, bude zásadní posílit operační schopnost makroregionálních strategií podporovat boj proti změně klimatu a poskytnout občanské společnosti užitečné nástroje k řešení rizik a přijetí udržitelného způsobu života.

8.10 Co se týče hospodářství, prioritou bude podpora změny hospodářského modelu na územní a místní úrovni s cílem snížit spotřebu přírodních zdrojů a surovin. Bude nezbytné podpořit přechod k iniciativám zaměřeným na nulové emise, udržitelnou mobilitu, oběhové hospodářství, udržitelný cestovní ruch a posílení místního hospodářství.

8.11 Aby mohly být technologické inovace, jako je digitalizace, robotizace a biotechnologie, podporovány a byly k dispozici všem, je zapotřebí prohlubovat dovednosti, více investovat do bezpečné a udržitelné digitální infrastruktury a podporovat iniciativy pro podniky, veřejnou správu a občany, zejména s ohledem na digitalizaci veřejných služeb.

8.12 Demografické a sociální trendy se vzájemně posilují. Stárnoucí populace a také migrace v rámci členských států i vnitroeurovská migrace, klesající porodnost a úbytek rodin představují výzvy pro systémy sociálního zabezpečení a místní a regionální rozvoj. Tyto demografické trendy mají závažné sociální důsledky, včetně rostoucího sociálního vyloučení a nerovností, stejně jako důsledky hospodářské, včetně nedostatku pracovníků v odvětvích, která jsou náročná na pracovní sílu, jako je cestovní ruch. Další výzvou prvořadého významu je větší zaměření na kvalitu života, důstojnou práci, dobré životní podmínky a zapojení mládeže.

8.13 Vzhledem k tomu, že Výbor pro regionální rozvoj Evropského parlamentu schválil zprávu o úloze politiky soudržnosti při řešení vícerozměrných environmentálních výzev v oblasti Středozemního moře (2022/2059(INI)), se EHSV domnívá a doufá, že podmínky pro provádění makroregionálních strategií nastanou i v regionech západního Středomoří.

V Bruselu dne 14. června 2023.

předseda
Evropského hospodářského a sociálního výboru
Oliver RÖPKE
